B. N. C
FIRENZE
1142
19

1142.19

Maximiliani Tranſyluani Cæſaris a ſecretis Epiſtola, de admirabili & nouiſſima Hiſpanor[illegible] in Orientem nauigatione, qua [illegible]æ, & nulli prius acceſſæ Regio[illegible]es inuētæ ſunt, cum ipſis etiā M[illegible]uccis inſulis beatiſſimis, optimo Aromatū genere refertis. Inaudi[illegible] in colar[illegible] mores expo[illegible] [illegible] [illegible]dotus, Plin[illegible] [illegible]nus atque alii tradiderunt, fabuloſa eſſe arguunť. Co[illegible]ra, nonnulla ibidē uera, uix tamen credibilia explicanť. quibuſcum hiſtoriis Inſularibus ambitus deſcribiť alterius Hemiſphaerii, qua ad nos tandem hiſpani redierunt incolumes.

A I

VERENDO DOMINO IOANNI MATTHAEO GIBERTO

S. D. N. DATARIO

F. Minitius Caluus. S. P. D.

Nauigatio illa, quam ſuperioribus annis Luſitani, Hiſpanique ulteriores, quos Caſtellanos dicunt, inuenere, cum & laude & admiratione ſemper digna fuerit, quippe quæ alterum pene orbem maioribus noſtris antea incognitum, uariaſque Regiones ac diuerſos hominum mores nobis aperuit, Europæ complura commoda attulit. nunquam tamen admirabilior fuit, quam cum una ex quinque Nauibus iuſſu Caroli Ro. Imperatoris Auguſtiſſimi, Hiſpaniarumque Regis in eam nauigationem profectis, in extremum Orientem ad eas uſque Inſulas penetrauit, ubi pretioſiora naſcuntur Aromata, quæ inde incognitis prius itineribus Calichutiū importantur, ad aliaque Orientis emporia. deindeque illa ipſa nauis audacius nescio an felicius, circuito ſub Hemiſphærio noſtro Oceano, in Hiſpaniam reuerſa eſt. huius autem diuturnum iter, incredibilemque Orbis circuitionem Maximilianus Tranſyluanus Cæſaris a ſecretis Reuerendiſſimo. D. Cardinali Saltzburgenſi fideliter & accurrate longiore Epiſtola perſcripſit. Quam ad me (ut eius eſt humanitas) miſit Franciſcus Cheregatus Antiſtes Aprutinus & Terami Princeps, quum abhinc Annum, in ampliſſimo

p 2

conuentu Nurenbergenſi Orator eſſet Ponti igitur epiſtolam ipſam ex recenti Chalcographia noſtra emiſſurus eſſem, quod in ea multa ſint cognitu non indigna, Nulli alii eam potius dicare debui quam tibi C berte Opt. ſiquidem tu beatiſſimo Pontifici C vii. nuper diuinitus electo, Pont. inquam uere Opt ut ſemper fuiſti, merito es Cariſſimus. in adminiſtrat neque eidem crediti Orbis, tu in primis & quod ipſe iuſſerit, ſtrenue ſemper efficis ſapienterq;, & quod ad eius gloriam & Immortalitatem pertinet, id quod modeſtiſſime facis, ultro ſuppeditare conſueuiſti. Quare tibi præ cæteris intelligendum cenſeo ſi qua Orbis pars temporibus noſtris, ut ſic dixerim, in lucem prodeat, ut eo quoque Chriſtiana Religio, Romani que Pontificis authoritas tua etiam opera propagetur, atque de tanto hoc Pontifice Virgilianum illud merito uſurpari poſſit.

Auguſtus Clemens diuum genus, aurea condet
Sæcula, qui rurſus Latio regnata per arua
Saturno quondam, ſuper & Garamantas & Indos
Proferet Imperium. iacet extra ſydera tellus
Extra anni, ſoliſque uias, ubi cœlifer Atlas
Axem humero torquet, ſtellis ardentibus aptum.

Eo acceſſit, quod omnia quæ a me proficiſcuntur, quamuis exigua; non minus tibi iure debentur, quam Dominis quæ ſerui acquiſierint. Ego etenim pro maximis & in

numeris tuis Virtutibus,& in me collatis beneficiis te iam diu Dominum agnoſcere, ac non modo meum ſed bo/norum & doctorum omnium Mæcenatem colere & ob ſeruare inſtitui. Quin etiam id mihi commodiſſime eue/niſſe arbitror; Nam tibi, tum de tuæ dignitatis acceſſio ne, tum uero de publica hác orbis hilaritate gratulaturus, cum ſine Xeniolo aliquo litterario quod iis rebus pluri/mum delectari ſoleas, te adire indignum, mihique turpe putarem, hæc ipſa ſe obtulit Epiſtola, qua dum aliquid te dignius paro, interim meo qualicunque defungi poſ ſem officio. Vale.

Caluus Lectori.S.

Scio te hūaniſſime Lector,nō adeo lepores oratorios,& uenuſtates quæſiiſſe ex Epiſtola Maximiliani, quam res ipſas de quibus ſcripſit ille accuratiſſime in publicam utilitatem, uoluptatemque eorum,qui non contenti contemplatione Regionum quas incolunt, euolant animo longiſſime,latiſſimeque,& quærunt mente uidere quod oculis nequeunt cernere.hoc ſuppeditat Tranſyluanus doctiſſimus talia diſcere cupientibus.lenocinia & illecebras orationis hic nō admodum amauit,quippe cui ſatis fuit rem ſyncere & fideliter explicare. librarii autem negligentia factum eſt qui Epiſtolam hanc deſcripſit, unde ego imprimendam accepi, ut aliqua homines offenderent delicatos, non te lector eruditiſſime, qui aliunde facundiam tibi paraſti. & hinc tantum quæris cognoſcere terrarum partes nulli unquam prius cognitas. Vale. tibiq. Muſæ ſint felices.

QVISQVIS ES, SIVE IMPRESSOR, ſiue Bibliopola, caue libellum hunc, alioſue quoſlibet in Franciſci Minitii Calui officina libraria primum excuſos, excudendoſue, intra proximum decennium uſpiam gentium imprimas, uel ab aliis temere forſan impreſſos uendas. hæc enim ſeueriſſimo edicto uetuit bonarum artium fautor Clemens. VII. Pont. Max. quique ſecus fecerint, eos non modo in ſingula uolumina denis aureis mulctari, uerum & Chriſtianorum commercio, atque aqua, & igni interdici uoluit.
Vale. & uide, ne inuidus negotium tibi faceſſas, bene memor nullam ESSE SCELERVM IMPVNITATEM.

MAXIMILIANVS CAESARIS INVICTISSIMI A SECRETIS

Reuerendiſſimo.D.D.Mathæo Cardinali Salzeburgenſi. . S . P . D .

EDIIT HIS DIEBVS una ex quinq; illis nauibus, quas Cæſar ſuperioribus annis dū Cæſareæ Auguſtæ eſſet, in alienum,& tot iam ſæculis incognitum orbem miſerat ad inquirēdum Inſulas in quibus Aromata proueniunt. Nam licet Luſitani Portugallenſes ex aurea Cherſoneſo, quam nunc Malaccham putamus, magnam Vim eorum ad nos deferant nihil tamen Indiæ illæ ſuæ præter Piper gignunt. Reliqua enim ut Cynamomum,Gariophilum & Myriſticam nucem quam muſcatam, & operimentum eius quod florem Muſcatæ uocamus,ad ſuos Indos ex longinquis,atq; adeo nomine tantum cognitis inſulis aduehi certū eſt,Nauibus nullo ferramento ſed Palmarum foliis duntaxat compactis, quarum uela rotunda ſunt,& hæc quoque ex uimine palmarum contexta.Hoc genus nauium Iuncas appellant, Vnico tantum uento,ſecūdo aut aduerſo agi ſolitas.Nec mirum,quum hæ omnibus ſæculis noſtris mortalibus incognitæ fuerint, nam quæcūq; hactenus de Aromatum huiuſmodi natiuo ſolo a priſcis authoribus prodita legimus,partim prorſus fabuloſa ſunt, partim a ueritate tam aliena, Vt etiam regiones illæ, Vbi ipſi Aromata gigni

prodidere,ab his locis ubi nunc ea naſci compertum eſt, paulo minus diſtét quam nos ab eis ſeiungimur. Nam ut reliqua omittã, Tradidit Herodotus alioqui clariſſimus Author Cynnamomum in auium nidis reperiri,in quos uolucres illud ex longiſſimis regionibus, & præſertim Phœnix cuius Nidum,neſcio quis unquam uiderit,detuliſſent. Plinius uero qui certius aliquid afferre poſſe ſibi uidebatur, ꝙ iam ante ætatem ſuam, tum Alexandri Magni, tum aliorum Claſſibus multa illuſtrata fuiſſent,tradit Cynnamomum gigni in Aethiopia Troglodit is connubio commiſta, quum nunc compertum ſit Cynnamomum longiſſime ab omni Aethiopia gigni, & maxime Troglodytarum, hoc eſt ſpeluncis ſubterraneis habitantium,Noſtris auté qui nunc rediere, quibus nihil tam cognitum erat quam Aethiopia, neceſſarium fuerit priuſquam has inſulas repererint, & huc redierint,uniuerſum orbem, idq; ſub ampliſſimo plerunq; Parallelo circuire. Quæ nauigatio quum & admirabilis,& noſtra ſuperiorũ ætate ulla non modo non inuenta,ſed nec unquam tentata fuerit,Statui curſum eius & totius rei ſeriem ad.R.D T.quam ueriſſime ſcribere. Curaui enim mihi, & a duce claſſis, & a ſingulis nautis,qui cum eo rediere, referri omnia diligentiſſime. Retulerunt auté & Cæſari,& aliis multis ſingula equidem,ea fide & ſynceritate, Vt non modo nihil fabuloſi afferre, ſed fabuloſa omnia alia a ueteribus authoribus prodita,refellere & reprobare,narratione ſua uiderentur. Nam quis Monoſcelos,ſeu Sciopodas, Scyritas,Spitamæos,Pygmæos & multa huiuſmodi mõſtra potius,quam homines eſſe crediderit,quum & a Caſtellanis in Occidenté per meridiem, & a Portugallenſibus

in Orientem uelificantibus, tot loca ultra Tropicum Ca
pricorni quæſita, inuēta, luſtrata fuerint, ab his autem no
ſtris reliquus uniuerſus Orbis nauigatione peragratus ſit,
neque tamen unquam de huiuſmodi Monſtroſis homi/
nibus certi quicquam audiri potuit, credi debet ea om/
nia fabuloſa, & mendacia eſſe anilia, nullo certo Autho
re per manus quodammodo tradita. Sed ne ego, cui to/
tus nunc Orbis peragrandus eſt, in narrationis meæ ex/
ordio nimium digrediar, ad rem uenio.

VM hinc ante annos fere triginta Caſtellani in
Occidente, Portugallenſes autem in Oriente,
nouas atque incognitas terras perquirere cœ/
piſſent, ne alter alteri impedimento eſſent,
partiti ſunt duo ii Reges inter ſe terrarum Orbem, ſum/
mi Pontificis putó Alexandri Sexti authoritate, hac ra/
tione, ut ab Inſulis Heſperidum, quas nunc Promon/
torii ſeu Capitis uiridis appellant, recta in Occidentem
Trecentum ſexaginta milliaria quas Leucas uocant, li/
nea uerſus Arcticum, & altera uerſus Auſtralem Polum
protenderetur, quo ad rurſus coirent, Orbemque in du
as partes æquales diuiderent, Et quicquid incognitæ ter
ræ in parte Orientali detegeretur, hoc Portugallenſibus
cederet, quicquid in Occidentali, Caſtellanis. Hinc fa
ctum eſt ut Caſtellani per meridiem in Occidētem ſem
per nauigauerint, & ibi continentem terram ampliſſi/
mam, Inſulas uero maximas & innumeras Auri & Mar/
garitarum, aliarumque opum diuites, & nunc poſtremo
ingentem Vrbem mediterraneam Themiſtitan in la/
cu quodam, Venetiarum more ſitam inuenerint. de qua

multa & magna, uera tamen, Petrus Martyr memoriæ prodidit, Author circa rerum fidem, quam elegantia ſermonis accuratior. Portugallenſes uero per meridiem, & littora Heſperidum, Ichthiophagorum Aethiopum æquinoctialem & Tropicum Capricorni prætereuntes in Orientem nauigauerunt, & multas, maximaſq; & prius incognitas Inſulas atque adeo Nili fontes & Troglodytas inuenerũt. Illuc per Arabicum & Perſicum ſinus in Indiæ littora intra Gangem, ubi nunc maximum Emporium, ibidem & Regnum eſt Calichuticum, delati ſunt. Hinc ad Taprobanem quam nunc Zamataram uocant, nauigauerunt. Nam ubi Ptolemæus, Plinius & reliqui Coſmographi Taprobanem poſuere, nulla nunc eſt Inſula, quæ ulla ratione, ea eſſe credi poſſit. Inde ad Auream Cherſoneſum Vbi nunc Malaccha Celeberrima Vrbs & maximum Orientis Emporium ſitum eſt, peruenerunt. Ex hac, ſinum magnum ingreſſi ſunt, ad Sinarum uſque populos, quos nunc Schinas uocant, Vbi candidam gentem & ciuilem ſatis repererunt, Germanis noſtris ſimilem. Credunt Seres & Scythas Aſiaticos eo uſque protendi. Et licet incertus quidam rumor peruagaretur Portugallenſes in Orientẽ eo uſque progreſſos ut limitibus ſuis tranſcenſis, in Caſtellanorum terminos uenirent, Malaccham etiam & Sinum magnum intra noſtros fines contineri, Omnia tamen dicta potius quam credita fuere, Donec ante quadriẽnium Ferdinandus Magellanus Portugallenſium uir clarus, & qui multos annos Portugallenſium nauium præfectus oras totius Orientis peragrarat, in odium Regis ſui, quẽ in ſe ingratiſſimũ q̃rebat̃, ad Cæſarẽ ueniſſet, & Chriſtophorus Hara frater ſoceri mei q ex Vlyſſippone quã

Liſbonam uocant, per ſuos multis annis in Oriente illo & tandem cum Sinarum populis mercaturam fecerat, Ita ut earum rerum magnum uſum haberet. Is quoque iniuria a Portugallenſium rege accepta, ſe in Caſtellam patriam recepit, ut Cæſari oſtenderet nondum quidem ſatis compertum, utrum Malaccha Caſtellanorum finibus, aut Portugallenſium, contineretur, propterea quod haſtenus nulla certa longitudinum ratio inueniri potuiſſet, ſatis tamen conſtare Sinum magnum & Sinarum populos ad Caſtellanorum nauigationem pertinere. Hoc item haberi longe certiſſimum, Inſulas quas Moluccas uocant, in quibus Aromata omnia gignerentur, & unde in Malaccham ueherentur, in Occidente Caſtellanorum contineri, poſſeque ad illas nauigari & inde aromata facilius minoreque impenſa & pretio, tanquam ex natiuo ſolo in Caſtellam deportari. Ratio nauigationis erat, ut ex Occidente ſubter inferius Hemiſphærium in Orientem uſque nauigarent. Res pene ardua, & uana uiſa eſt, non quod graue exiſtimabatur recta ex occidente in orientem ſubter Hemiſphærium uehi, ſed quod incertum eſſet, utrum ingenioſa natura quæ nihil non ſumma cum prouidentia conſtituit, Ita Orientem ab Occidente, partim mari, partim terra diſtinxiſſet, Vt hoc itinere & nauigationis curſu, ad Orientem perueniri poſſet. Non enim compertum erat, Vtrum illa ingens Regio quam terram firmam uocant, occidentale mare ab orientali diſterminaret. liquebat Continentem illam ab auſtro in meridiem, & inde in occidentem uergere, Repertas etiam ad ſeptentrionem regiones duas, quarum alteram Baccalearum a nouo genere piſcium, Alteram Floridam uocant, Quæ ſi terræ huic firmæ Coniun

gerentur, nequaquam ex Occidente in Orientem poſſe deferri, cum nihil de freto aliquo huius terræ, quod tranſiri poſſet, licet diligentiſſime magniſque laboribus perquiſitum, nūquam tamen inuentum eſſet, p Portugallenſium autem limites, & Orientem, rem incertam & longe periculoſiſſimam dicebant. Qua de re Cæſari & ſuis uiſum eſt, eos quidem rem, ut magnæ ſpei, ſic maioris difficultatis polliceri. Cumque uterque in diem duceretur, obtulit Magellanus ſeſe iturum. Chriſtophorus autem impenſis ſuis, & ſuorum Claſſem inſtructurꝫ, dummodo authoritate & auſpiciis Cæſaris nauigare liceret. In quo dum obſtinatius perſiſterent, parauit Cæſar ipſe Claſſem quinque nauium, & huic Magellanus dux præficitur. Mandata erāt, ut ad littora terræ firmæ uerſus Auſtrum nauigarēt, donec illius Regionis aut finem, aut fretum aliquod inuenirent, per quod ad Odoriferas illas Moluccas perueniri poſſet.

Soluit itaque Magellanus die decimo Auguſti Anno. M. D.xix. quinque nauibus ex Hiſpali, unde paucis diebus, ad inſulas fortunatas, quæ nunc Cannariæ paſſim undique appellantur, Ventum eſt. ad Heſperidum inde inſulas peruenere, a quibus curſum ſuum inter Occidentem & Meridiem, uerſus Continentem illam, quam ſupra memorauimus cepere, ac intra certos dies felici nauigatione Promontorium detexere, cui ſanctæ Mariæ nomen inditum eſt, Vbi Ioannes Ruydias Solius nauium præfectus, dum iuſſu regis Ferdinandi Catholici littora huius continentis claſſe peruagaretur, ab Antropophagis, quos Indi Cannibales uocant, cum aliquot ſociis commeſtus fuerat. Hinc noſtri perpetuo curſu, huius continentis littora le/

gere,quæ longiſſimo Tractu in Auſtrum(quem nunc pla
gam ſub Auſtrali polo appellandũ)& paululum ad Oc
cidentem uergentia protendunt[ur],ita Tropicum Capri/
corni ad multos gradus tranſcenderunt,ſed non tã facile
quam dixi. Sunt enim ultimo Martii ſequentis anni dela
ti ad ſinum cui.S.Iuliano nomen impoſuere. Hic polum
antarcticum. xlix.gradus ſuper Orizontem ſuum illis ele/
uatum tam ex altitudine & declinatione Solis ab æquino
ctiali, qua iam plurimum, & pluſquam altero quouis ſy/
dere nautæ noſtri utuntur,quam ex ipſius Antarctici alti/
tudine deprehenderunt.Longitudinem uero a Fortuna/
tis inſulis in occidẽtem. lvi.Gradus tradidere.Nam cum
priſci Coſmographi & præſertim Ptolemæus longitudi
nes locorum a fortunatis inſulis in Orientem uſq; in Cat/
tigaram,Centum, & octoginta gradibus metirentur, Et
noſtri quam longiſſime in Occidentem nauigauerint,
Cœpere a Fortunatis inſulis per occidentem, ut debue/
re,uſque ad Cattigaram,alios.clxxx.gradus deſignare. Ta
men noſtri nautæ propterea quod in tam longinqua
adeo que a terra diſtanti nauigatione longitudinũ certa
ſigna terminoſque ſibi præfigere, deſignareque uon poſ
ſunt, potius mihi in longitudinum ratione hallucinati,
quam quicquam certi attuliſſe uidentur. Attamen ea in/
terim qualiacunque,donec certiora reperiantur,nõ pror
ſus reiicienda ſed admittenda exiſtimo. Sinus hic Va/
ſtus uidebatur & ſpeciem freti referre.Quamobrem Ma/
gellanus præfectus duabus nauibus Sinus ſitum explora/
re iubet, ipſe reliquas in alto anchoris firmat. Poſt bidu/
um relatum eſt ſinum uadoſum, nec longius in terram
produci.

Noſtri in reditu aliquot Indos ad littora Conchylia legē/
tes conſpexere. Indos uocant omnium incognitarum ter
rarum indigenas. Erant procerae longitudinis palmorū
ſcilicet decem, ferinis pellibus tecti, fuſciores quam re/
gionis ſitus poſtularet. Ad quos dum aliquot ex noſtris
in terram egrederentur, atq; illis Tintinabula, & Chartas
Papyraceas depictas oſtenderent, cœpere noſtros ad ru/
de murmur & inconditum carmen circum ſaltantes ſalu
tare. Vt noſtris ſui admirationē facerent, demiſere abſq;
nauſea ſeſquicubitales ſagittas per guttur ad Stomachi
uſq; fundum, quas protinus rurſus extrahentes, quaſi ea re
fortitudinem ſuam oſtētaſſent, gaudere uiſi ſunt. Venere
tandem tres tanquam legati & noſtros ſignis quibuſdam
orarunt, ut ſecum longius in terram progrederētur, qua
ſi eſſent eos omni hoſpitalitate excepturi. Mittit Magel
lanus cum his uiros ſeptem bene inſtructos ut regionem
& gentem diligenter, quo ad poſſent, indagarent. Hi cū
eis ad mediterranea Regionis. vii. milliaria profecti ſunt.
Ventum eſt in deſertum & inuium nemus. hic erat Tugu/
rium humile admodum, & ferrarum pellibus coopertū.
Duæ erant in eo manſiones, in altera mulieres cum pro/
le ſua, in altera uiri uerſabantur. Mulieres & infantuli tre/
decim, uiri quinq; erant. Hic hoſpites ferali apparatu qui
tamen illis Regius uidebatur, excepere. Occiſum eſt ani/
mal quod haud multum ab Onagris differre uidebatur,
huius carnes ſemitoſtas noſtris appoſuere, Nullo alio Ci/
bo neq; potu appoſito. Noſtris noctu præter morē ſub
pellibus cubare neceſſarium erat ob ingentem uim niui/
um & uentorum. quare priuſquam dormirēt excubias di
ſponunt. Idē & Indi faciunt, ꝗ ad focū horribile aliquid
ſtertentes

ſtertentes prope noſtros ſtrati erant. Quum illuxiſſet no/
ſtri poſtulant ut cum omni familia, una ſecũ ad naues re/
uerterentur, quod cũ Indi illi diu negaſſent, & noſtri hoc
imperioſius exigere cœpiſſent, ingrediuntur uiri ferale
illud Gynœcium. Hiſpani arbitrati ſunt eos cum uxori/
bus hanc tranſmigrationem conſultare, Cũ interim aliis
quibuſdam horribilibus pellibus a planta pedis ad ſum/
mum uerticem tecti, facie uariis coloribus infecta, Ar/
cubus & ſagittis ad prælium terribili & ſtupendo hoc ac
cincti ornatu, & longe maioris quam antea ſtaturæ in
aciem prodeunt. Hiſpani qui ad manus deueniendum
putabant, Pixidem emitti iubent, qui ictus & ſi irritus fu
iſſet, egregii tamen Gigantes, qui paulo ante Iouem de/
bellaturi uidebant, hoc ſonitu adeo ſunt deterriti ut pro
tinus de pace loqui cœptum ſit. Summa, ut tres uiri reli/
qua familia dimiſſa, cum noſtris ad naues redirent. Itur
itaq; ad naues ſed cum noſtri non modo Gigantulorum
curſum, ſed nec paſſus curſu æquare poſſent, duo ex his
ex itinere ad conſpectũ Onagri procul in monte paſcen
tis, quaſi hunc inſecuturi eſſent, fuga euaſere. Tertius ad
naues perductus ſed inedia quam ſibi Indorum more, ex
tædio indixerat, intra paucos dies extinctus eſt. Et licet
præfectus nauium ad Tugurium illud remiſiſſet, Vt de/
nuo unum aliquem Gigãtem illorum caperent, qué pro
rei nouitate Cæſari afferret, nemo tamen inuentus eſt, ſed
omnes una cum Tugurio alio ſeſe tranſtulerant, unde li/
quet gentem illam quoq; Vagam. Nec poſtea noſtri, li/
cet ad Sinum illum per multos dies ut infra memorabi/
mus, permanſiſſent, Indum amplius in litrore illo con/
ſpexere, Sed nec tanti etiam quicquam in regione illa eſſe

arbitrati quo & mediterranea illius longius ſcrutari debe rent. Et quanq̃ Magellanus animaduerteret longiorem manſionem illic inutilem eſſe, tamen quia mare aliquot dies fluctuoſum, turbidumq; cœlum eſſet, & terra con/ tinue ad Auſtrum uergeret, ut quo magis progrederen/ tur, eo regioné frigidioré inuenturi eént, diſceſſus neceſſa rio de die in diem dilatus eſt, donec iã menſis Maius ade rat, A quo illic aſperrima hyems ſæuire incipit, atquæ adeo, ut iam noſtra æſtate ibidem hyemandũ eſſet. Pro/ ſpiciens autem Magellanus nauigationem diuturnam fo re, Cõmeatum inter ſuos, quo longius copia eius ſuppe/ teret, parcius iubet diſtribui. Hiſpani ubi per aliquot dies rem æquanimiter tuliſſent, hyemis quoq; magnitudiné, ac terre rigorem ueriti, orarunt tandem præfectum ſuũ Magellanum, ut quoniam animaduerteret regionem il/ lam perpetuo tractu in Auſtrum protédi, nec ſpem finis illius, aut freti ſupereſſe, Hyemé quoq; ſæuam imminen tem & multos inedia, rerumq; incõmoditate extinctos, ſeſe quoq; legem illam Sumptuariam quam tuliſſent, diu tius non poſſe ſuſtinere, Cæſarem autem nunq̃ eius ani/ mi fuiſſe, ut quicq̃ obſtinatius tentari deberet, cui natura cæteræq; difficultates obſtarét, labores ſuos iam ſatis per ſpectos probatoſq; fore, Quũ eo uſq; profecti iam erát, quo nunq̃ ulla mortalium audacia uel temeritas progre/ di auſa fuiſſet, Poſſe autem facile, flante ab Auſtro uen/ to, intra aliquot dies, ſi meridiem uerſus uelificarent, in maiorem aliquam plagam deferri, uellet ab itinere ince/ pto deſiſtere. At contra Magellanus cui iam decretum erat, aut mori, aut cœpta perficere, Reſpondet ſibi a Cæ ſare curſum nauigationis præſcriptum, a quo neq; poſ/

ſet,neq; uellet ulla ratione diſcedere, & propterea eo uſ/
que nauigaturum,quo terræ huius aut finem, aut fretum
inueniret. Quod & ſi hyeme obſtante in præſentia præ/
ſtare non poſſet,in æſtate tamen regionis illius rem faci/
lem fore, Siquidem ipſos tunc uerſus Antarcticũ terræ
eius tractum ſecuturos, quo ad illis tota ea æſtas unicus
& perpetuus foret dies, eſſe quoque modo uellent,unde
inediam & Hyemis incommoditatem leuarent, ſiquidẽ
lignorum magnam eſſe copiam,Mare conchylia,& ple/
raque genera piſcium optimorum præbere, Fontes ibi
ſalubres,Aucupium quoq; & Venationẽ ſubuenire mul/
tis,Panem uero neq; uinum hactenus defuiſſe,neq; dein/
ceps defutura,dummodo ea ad neceſſitatem, & tuendã
ſalutem,non ad uoluptatem & luxum diſpenſare patian/
tur, Nihil autem hactenus actum, quod aut admiratio/
ne dignum, aut quo reditui neceſſitatem prætexerent. ſi
quidem Portugallenſes nonmodo quotannis, ſed quoti
die fere tropicum Capricorni quum in Orientem pene/
trarent, nullo negotio ad. xii. uſque gradus tranſcende/
re, ſe autem quantula laude dignos exiſtimandos, qui
quattuor nõ amplius gradibus in Auſtrum proceſſiſſent,
Sibi certe hoc ſtatutum,ante ſe extrema paſſurum,quam
Hiſpaniam cum ignominia repetiturum,credere que ſo
cios omnes aut ſaltem eos in quibus generoſus ille Hiſ/
panorum ſpiritus nondum prorſus eſſet extinctus, eiuſ/
dem quoquæ animi eſſe, illud itaque duntaxat horta/
ri, ut reliquum Hyemis æquo animo ſuſtinerent, Tan/
toque fore uberiora præmia quanto maioribus laboribus
& periculis Cæſari nouum & incognitum Aromatum at
que Auro diuitem Orbem appernuiſſent. Hac concione

Magellanus ſuorum animos mitigatos, erectoſque eſſe
exiſtimans intra paucos dies, nefaria foedaque ſeditione
afflictus eſt. Nam uulgo inter nauales Socios cœpere ſer/
mones de uetere atque æterno Portugallenſium atque
Caſtellanorum odio, Magellanum Portugallenſem eſſe,
nihil ab eo glorioſius patriæ ſuæ geri poſſe, quam hanc
Claſſem cum tot uiris perdere, neque credendum, etiam
ſi poſſet Moluccas inſulas reperire, cupere, Sed ſatis habi
turum ſi Cæſarem aliquot annos uana ſpe poſſit circun/
ducere, Interim uero noui aliquid euenturum, Vnde Ca/
ſtellani ab Aromatum inquiſitione prorſus auertantur,
Neque item Cœptum iter ad Moluccas illas beatas per/
tendere, Sed ad perpetuas aliquas niues, ad glaciem & cœ
li perpetuam intemperiem. Magellanus his dictis mirifi/
ce irritatus corrigit ſocios, ſed aſperius aliquanto quam
homini peregrino, idque in regione longinqua præfectu
ram gerenti conueniret. Itaque facta conſpiratione na/
uim occupant, regreſſum in Hiſpaniam apparantes. Ille
cum reliquis, quos adhuc dicto audientes habebat, nauigi
um illud inuadit, Ducem eius ac alios præcipuos ſupre/
mo ſupplicio afficit, iis etiam in quos iure id fieri non po
terat, eam ſortem ſubeuntibus. Erant enim Regii quidam
miniſtri in quos nemo præter Cæſarem ipſum eiuſue Se
natum capitali poena animaduertere iure poteſt. Nemo
tamen pro tempore Regium imperium detrectare auſus
fuit, licet non defuere qui adinuicem ſuſurrarent, Magel
lanum eo modo in reliquos ad unum omnes Caſtellanos
ſæuitia graſſaturum, donec ſublatis uniuerſis e medio, ip
ſe cum paucis Portugallenſibus ſuis, eadem claſſe in pa/
triam reuerti poſſet. Altius itaque hoc odium pectore Ca

Digitized by Google

ſtellanorum inſedit. Magellanus tamen cum primum ma
ris procellas & hyemis aſperitatẽ miteſcere aĩaduerteret,
Soluit ex ſinu diui Iuliani.xxiiii. Augusti, utque antea mul
tos dies, terræ tractum in Auſtrum uergentis fuerat ſecu/
tus, conſpectum eſt tandem Promontorium quod San/
ctæ Crucis appellauere. Vbi dum eos ſeuerior tempeſtas
ab Oriente exorta deprehenderet, Vna ex quinque naui/
bus ad littora eliſa eſt, hominibus cum mercibus & arma
mentis ſaluis, præter ſeruum unum Aethiopem, qui flucti
bus obrutus, & demerſus fuit. Hinc tellus paulo inter Ori
entem & Auſtrum protendi uiſa eſt, quam dum more ſuo
luſtrare incipiunt.xxvii. Nouembris, fauces quædam, quæ
ſpeciem freti præ ſe ferrent, detectæ ſunt. Ingreditur eas
Magellanus protinus cum uniuerſa claſſe, Vbi dum alios
atque iterum alios Sinus conſpicit, Iubet eos omnes dili/
genter nauibus colluſtrare ſi uſpiam trãſitus pateret, quas
ſe ad quintum diem, quæcunque acciderent, in freti fau/
cibus expectaturum recepit. Vna ex his, cui ipſius Magella
ni ex fratre nepos Aluarus Meſchita præfuit, per ſinus ip/
ſius refluxus iterum in mare, unde ſinum ingreſſa fuerat,
defertur. Hiſpani autem cum ſe longius a reliquis nauibus
diſtare conſiderarent, facta conſpiratione de reditu, Al
uarum præfectum nauis ſuæ in uincula coniiciunt, ac iter
ſuum Septentrionem uerſus capiunt, Suntque tandem
ad littora Aethiopiæ delati. Inde parato comitatu Octa
uo menſe poſtquam a reliquis diſceſſerant, in Hiſpaniam
ueneге, Vbi Aluarum cauſam ex uinculis dicere faciunt
quaſi ipſius maxime conſilio atque ſuaſu Patruus Magel
lanus tanta ſæuicia in Caſtellanos uſus fuiſſet. Itaque Ma
gellanus, ubi aliquot dies ultra ſtatutum tempus Nauim

hanc expectaſſet & altera rediiſſet quæ nihil præter ſinum uadoſum, Scopuloſque & rupes altiſſimas in littore com periſſet, Tertia uero nauis nuntiaret ſinum hunc maxi/ mam freti ſimilitudinem habere, Quod cum triduo na/ uigantes exitum quidem nullum, ſed quo latius progreſ/ ſi fuiſſent, anguſtius maris ſpatium inueniſſent, & eam altitudinem, cuius multis in locis nulla longitudine fun dum attingere potuere, animaduertiſſe etiam ex æſtu maris fluxum aliquanto, quam refluxum uehementio/ rem, Inde illis quoque perſuaſum eſſe illac tranſitum in aliud aliquod Pelagus patere, Statuit per hunc uela uen/ tis dare.

ERAT fretum hoc, quod quidem tunc Fretum eſſe igno rabatur, Latitudinis aliquando trium, aliquando duo/ rum, nonnunquam decem aut quinque milliariorum Ita licorum, Vergebatque paululum in Occidentem. Alti/ tudo autem poli auſtralis duos ſupra quinquaginta gra/ dus inuenta eſt, longitudo uero eadem quam ad ſinum Sancti Iuliani comperiſſent. Aderat iam menſis Nouem ber. Noctem habebant paulo amplius horarum quin/ que. Nullos unquam Mortales in littore conſpexere. Vi ſa fuit tamen nocte Ignium maxime a ſiniſtro latere mul titudo, Ex quo coniecturam faciunt, ſe ab Incolis regio gionis illius fuiſſe conſpectos. Magellanus autem quod Terram illam fragoſam atque inſuper Aeternis frigori/ bus rigentem uideret, indignum Iudicabat in ea inda/ ganda plures dies perdere. Quamobrem tribus tantum modo nauibus continuo Curſu in interiora freti uectus eſt, Donec uigeſimoſecundo die poſt quam in eo naui/ gare cœperat, in aliud mare amplum atque uaſtum de/

fertur. Longitudinem freti milliariorum Hiſpanorum fere centum eſſe atteſtantur. Terram quam ad dextram habuiſſent, Continentem eſſe quam diximus, haud dubium eſt, ad ſiniſtram autem non Epirum ſed Inſulas eſſe exiſtimant, Quod aliquando ex la tere illo in ulteriori littore maris repercuſſum & fremitum audiuiſſent. Videt Magellanus Continentem rurſus recte in ſeptentrionem dirigi, Quamobrem iubet dimiſſa terra illa, ingenti ad dexteram nauigatione curſum per uaſtum & Ingens hoc Pelagus, quod neſcio, an unquam noſtras aut alienas naues conſpexerit, recta in eam oram dirigere, ex quo Corus flare conſueuit, hoc eſt inter occidentem & ſeptentrionem, ea quidem ratione ut tandem per Occidentem in orientem, ac rurſus ſub Zonam Torridam perueniret. Satis enim exploratum habuit Moluccas in remotiſſimo eſſe Oriente & haud multum a linea Aequinoctiali poſſe diſtare. huc perpetuus curſus fuit neque ab eo unquam diſceſſere, niſi quantum tempeſtatum, & uentorum uis eos aliquando aliorſum declinare coegit. Vbi. xl. dies hoc modo uehementi, & ut plerunque, ſecundo uento per altum delati fuiſſent, rurſus uero ſub Tropico Capricorni nauigarent, Venere in conſpectum inſulæ duæ, exiguæ tamen & ſteriles, ad quas dum naues appellere conarentur, eas inhabitatas inuenerunt. Ad eas tamen curationi & recreationi corporum, nam piſcatio ſatis commoda, biduum conſumptum eſt, Inſulas tamen has Infortunatas communi decreto appellant. Tum rurſus inde ſoluerunt priſtino illo curſu & nauigatiōis inſtituto. Dūque iam trimeſtre ſupra dies uiginti feliciter per altū hoc ueherētur, ac ingens maris ſpatium metiti eſſent, Vaſtius

quam ullum humanum ingenium caperet, ꝙ aſſidue ma gna ui uentorum acti eſſent, conſiſterentq́ iam denuo ci tra Aequinoctialem lineā, conſpecta eſt illis tandem In/ ſula quædam ab indigenis ut poſtea cognouerunt, Iuua/ gana nominata. Cui cum propius accederent, compere/ runt altitudinem Poli Arctici Vndecim graduum, lon/ gitudinem uero a Gadibus per occidentem. clviii. arbi/ trabanť. Protinus alias atq́ iterum alias proſpexere, ita ut ſe in Archipelagus quoddam ingens delatos uiderent. Ad Iuuaganam uentum eſt, attamen Inſula inhabita in/ uenta eſt. Accedunt ad aliam, exilem licet, ubi duas Can/ das Indorum conſpiciunt, Sic enim hoc genus nauigii quod perexiguū eſt, ab Indis nuncupari ſolet. Eſt enim exciſum, cauatumq́ ex unico arboris trunco, capitq́ unū uel ad ſummum, alterum hominem. Indiciis ac ſignis, ſi/ cut muti cū mutis loqui ſolent. ab Indis ſcrutantur noīa inſularū, & unde nam eis commeatus copia ſubminiſtra/ ri poſſet, Cuius magna penuria premebantur. Intelligūt illam in qua fuerāt, Iuuaganam, ubi tunc eſſent, Acacam nuncupari, Sed utranque inhoſpitam, Cæterum haud lō ge diſtare Inſulam cui Selani nomen eſſet, quam & fere digito oſtendebant, Eam habitatam & copiam omnium rerum, quæ ad Vitæ neceſſitatē ſpectarent, in ea reperiri. Noſtri aquatione in Acaca facta ad Selani tendunt. De/ prehendit hic eos aduerſa tempeſtas, ut ad inſulam illā naues appellere nequiuerint, quin ad Maſſanam aliam in ſulam deiecti ſunt, Vbi trium inſularū agit Rex. Inde ad Subuth peruenere. Ampla hæc eſt & ingens inſula, ubi in ito cum Regulo foedere, protinus in terram deſcendunt, ut Sacra de more Chriſtianorum facerent, adetat enim

feſtum

feſtum Reſurrectionis illius qui nos ſaluos fecit. Quare in littore ex nauium uelis & Ramis ſacellum, atq; in eo altare Chriſtianorum ritu conſtruunt, patrioq; more ſacra faciunt. Accurrit Regulus cũ magna Indorum copia, qui omnibus peractis uiſi ſunt hoc Deorum cultu delectari, præfectumque atque aliquos ex præcipuis in tugurium Regale deducunt, & ea quæ habebant Cibaria apponũt. panis quem Saga uocant, eſt ex trunco ſeu ligno arboris, haud multum a palmis diſſimilis. hæc fruſtatim diſſecta, ac in ſartaginem oleo frixa panem hunc præbet, cuius particulam R.D.T. mitto. Potus erat humor, qui ex conciſis palmarum ramis defluere, & manare ſolet. Aucupia quoq; Conuiuia ornabant. Reliqua fructus illius erant Regionis. Conſpicit Magellanus in domo Reguli quendã aegrum & iam prorſus extenuatum. Scrutatur quis nam hic eſſet, & quo morbi genere torqueretur, Intelligit nepotem illius reguli, & iam Biennio uehementi febre laboraſſe. Iubet eum bono animo eſſe, ſi modo ſe Chriſto de uoueret, protinus ſalutem & priſtinam ualetudinem recuperaturum. Indus condicionem accipit, Cruceq; adorata, Baptiſmum capit. Poſtridie ſe incolumem affirmat, ſurgit ex lectulo, ambulat, cibum ſumit ut reliqui, Neſcio quæ ĩſomnia ſuis Indis narrat. Quid multa? regulus ipſe cum Indorum duobus millibus ſupra ducentos Baptizatur, Chriſtiq; nomen & Religionem profitetur. Magellanus autem hanc diuitem auri & Gingiberis eſſe cõſiderat, præter omnia, circumuicinis inſulis ſitu ſuo adeo opportunam, ut inde facile earum opes, & terræ munera poſſet explorare. Quapropter Regulum Subuth adit, illiq; perſuadet, Cum ipſe dimiſſo uano atq; impio deorũ

cultu,ſe ad Chriſti religionem conuertiſſet, æquum eſſe ut reguli proximarum inſularum eius Iuſſui imperioque parerent, Statuiſſe itaque ſe de hac re legatos mitte-re, & eos qui minus audientes forent, ad hoc armis co gere. Placet barbaro Condicio, legati mittuntur. Venit idem atque alter regulus, & Subuthicum patrio more adorant. Erat proxima inſula Mauthan, cuius Rex cæte-ris militiæ & armis præſtabat, ille recuſat ſe eum adora turum cui iam diu imperare ſolitus fuiſſet. Magellanus, qui quid cœpiſſet conficere cuperet, Armari iubet qua-draginta ex ſuis, quorum uirtutem & in bello robur per-ſpectum habuit, inque Mauthan cymbis uehitur, Proxi xima inſula erat. Subuthicus Regulus aliquot ex ſuis ei ad iunxit, qui inſulæ ſitum & naturam locorum doceant, & ſi in rem eſſet, acie etiam decertent. Rex Mauthan no-ſtros aduentare proſpiciens, ad tria millia ſuorum in Cam pum educit. Magellanus ſuos cum tormentis, Machinis bellicis licet paucis, in littus exponit. & quanquam ſe lon ge hoſtibus inferiorem numero animaduerteret, Gen-tem præterea bellicoſam, quæ lanceis & aliis longiori bus armis uteretur, Satius tamen duxit cum eis acie decer nere quam aut regredi, aut Subuthico milite uti. Iubet ita que ſuos bono atque conſtanti eſſe animo, neque terreri hoſtium multitudine, Cum ſæpe uiſum eſſet, cum aliis, tum proximis diebus in inſula Iuuagana Hiſpanos ducen tos, aliquando ducentena, nonnunquam tercentena ho-minum millia acie fudiſſe. Subuthicis uero oſtendit, ſe non eos ad pugnandum ſed ad ſuorum fortitudinem & in bello robur ſpectandum adduxiſſe. Itaque impetu in hoſtes facto pugnatur acriter utrinque, ſed cum hoſtes

numero ſuperarent noſtros, & longioribus armis uteren/ tur, quibus noſtris multa incommoda inferrent, confoſ/ ſus eſt tandem ipſe Magellanus. Reliqui autem & ſi non dum plane uicti uidentur, amiſſo tamen duce pedem re/ ferunt, Quos, hoſtes qui in ordine retro cederent, inſequi non audent. Reuertuntur itaque Hiſpani amiſſo claſſis præfecto Magellano, & aliis ſociis ſeptem in ſubuth. Vbi nouum claſſis præfectum eligunt Ioannem Serranum Vi rum haud ſpernendum. Is protinus inita fœdera cum Su buthico rege nouis muneribus renouat, ac Mauthan Re/ gem ſe deuicturum ſpondet. Habuerat ſeruum Magella/ nus ex inſulis Moluccarum ortum quem alias in Moluc/ ca emerat, hic Hiſpanicam linguam abſolute callebat, & alio adhibito interprete Subuthico, qui Moluccenſis ſer/ monis gnarus erat, noſtri negotiabantur. Hic prælio Mau thanēſi interfuerat, & exilia quædam uulnera in eo acce/ perat, Qua de re cubabat toto die intentus ualetudini. Serranus qui nihil ſine eo tractare potuerat, corripit ho/ minem durioribus uerbis, ſcilicet non deſiiſſe ſeruum at/ que mancipium eſſe occiſo Magellano, ſed grauius iu gum ſeruitutis ſubiturum, & aſperrimis loris cæſum iri, ni ſi officioſius demandata miniſteria exequeretur. Ser/ uus hic ex his uerbis ingens odium in noſtros concipit, diſſimulata tamen ira. Poſt aliquot dies Regulum Subu thicum adit, docet inſatiabilem eſſe Hiſpanorum auari tiam, illiſque hoc ſtatutum & decretum, ut deuicto Mau thano Rege, in ipſum poſtea ſæuiant, & captiuum abdu cant, neque aliud rebus ſuis Remedium adhiberi poſ/ ſe, quam fraudem fraude præuenire. Barbarus om/ nia credit, clam pacem cum Rege Mauthan & reli/

quis facit, & in noſtrorum exitium conſpirant. Voca/
tur ad ſolenne conuiuium præfectus Serranus cum re/
liquis omnibus præcipuis, qui numero. xxvii. fuere. hi ni
hil mali ſuſpicati, quod Barbari omnia aſtute diſſimula/
uerant, ſecure, & incaute in terram tanquam ii qui cum re
gulo cibum ſumpturi eſſent, deſcendunt. Inter epulan/
dum ab iis, qui in inſidiis collocati fuerant, opprimun
tur. fit Clamor undique, nuntiatur protinus in Nauibus
noſtros occiſos, & in tota inſula hoſtilia eſſe omnia. Pro/
ſpiciunt ex nauibus pulchram Crucem quam in arbore
poſuerant, a Barbaris magno furore in terrã præcipitari,
& in fruſtra ſecari. At Hiſpani reliqui qui in nauibus man
ſerant, de ſociorum clade edocti maiores inſidias Veren
tur. Quapropter Anchoris ſublatis uela uentis ocyus cõ
mittunt. Adducitur paulo poſt ad littora uinctus miſere
Serranus. obſecrat a tam dira captiuitate redimatur, Se im
petraſſe ut redimi liceret, modo de ſuis hoc fieri conce/
datur. Noſtri & ſi ducem turpe hoc modo relinquere exi
ſtimabant, tamen fraudem & inſidias ueriti in altum ten/
dunt, relicto Serrano miſere ad littora lachrymante,
opemque atque auxilium ſuorum planctu ingenti. Lugu/
brique implorante. Hiſpani duce ſociiſque amiſſis triſtes
anxiique nauigabant, non modo calamitate & ſociorum
clade perturbati ſed quod iam ad eam paucitatem & nu
merum redacti eſſent qui ad tres naues Gubernandas im/
par haberetur. Qua de re conſilium incunt & continuo
communibus ſuffragiis nihil magis in rem eſſe decernunt
quam una aliqua trium nauium igni abſumpta, duas dun/
taxat aſſeruare. accedũt itaq; ad proximã inſulam cui Bo
hel nomen erat, & armamentis in alias duas naues tranſla/

tis tertiam hanc concremant, Inde ad inſulam Gibeth de
feruntur.Quam & ſi auro & Gingibere,multiſque aliis re-
bus felicem cognoſcerent,diutius tamen ad eam non mo
randum cen ſerent, ꝙ Indos illos nulla beneuolentia, ad
ſe allicere potuerint, Armis autem decernere paucitas pro
hibebat.Illinc ad Porne inſulam tendunt. Duæ in hoc ar
chipelago in ſulæ erant ingentes,amplæque,quarum alte
ra Solol dicta, Cuius Rex ſexcentos liberos habebat. Al-
tera quam diximus Pome Solole maior eſt, Quippe quæ
nauigatione ſex menſium ambiri uix poſſet,Pome autem
trium.Sed quemadmodum illa uaſtior, Ita hæc & terræ
fœlicitate beatior,Et urbis eiuſdem nominis magnitudi-
ne clarior eſt. Sed cum Porne inſulis cæteris quas hacte-
nus colluſtraſſent,nobilior haberetur, & unde cæteræ bo
nos mores Vitæq; cultum accipere uidebantur, ſtatui ho
rum populorum mores & inſtituta paucis attingere.

SVNT omnes hi inſulani caphre, hoc eſt Gentiles. Solem
& Lunam deos colunt.Soli diei,Lunæ uero noctis impe-
rium aſcribunt. Illum marem,hanc fœminam dicunt,at-
que hos cæterarum ſtellarnm parentes uocant, quos om
nes deos eſſe (minutos tamen) arbitrantur. Solem orien
tem certis carminibus ſalutant potius quam adorant, Itē
lunam noctu fulgentem,a quibus liberos,fœcundam pe-
coris fœturam,terræ uberes fructus, aliaque id genus de-
poſcunt.Cæterum pietatem & iuſtitiam colunt & præci
pue Pacem atque otium amant, Bellum uero maxime de
teſtantur.Regem ſuum dum paci ſtudet,ut deum colunt,
cum belli cupidior ſit,non quieſcunt donec hoſtium ma
nu in acie ceciderit.Qui ubi bellum gerere ſtatuit (quod
raro fit) primus a ſuis in acie collocatur, Vbi omnium ho

ſtium impetum ſuſtinere cogitur. Neque ſtrenue in hoſtem inferunt ſeſe, niſi donec regem ſuum occiſum intelligunt. Tunc enim primum pro libertate & futuro rege pugnare incipiunt, Neque unquam apud eos uiſus eſt Rex belli author qui in acie non ceciderit. Qua de re raro bella gerunt, fines protendere iniquum putant. Omnibus autem præcipuum eſt ſtudium, ne finitimos populos aut peregrinos iniuria laceſſant. Verum ſi quando ipſi laceſſiti fuerint, par pari referunt, & ne res latius ſerpat protinus ad concordiam ſpectant. Neque quicquam apud eos glorioſius eſſe poterit, quam ſi quis prior pacem petierit, Neque item magis indecorum quam in pace petenda præuentum eſſe. fœdum autem atq; deteſtabile cenſent pacem petenti negare, Etiam ſi quis iniuria laceſſitus fuerit. Nanque in huius exitium finitimi omnes tanquam dirum atque impium protinus cõſpirant. Quo fit ut omni fere tempore tranquillitate & otio fruantur.
Nulla apud hos latrocinia, cædes etiam nullæ. Nemini regem preterquam uxoribus eius & liberis alloqui fas eſt, non niſi eminus per Cannas quas auri illius apponunt, & quicquid uolunt, per eas inſurſurrant. Poſt mortem homini nullum eſſe ſenſum dicunt, ꝙ nec ullus ante natalẽ fuiſſet. Aedes habent exiles ex lignis & terra conſtructas, partim rudere, partim Palmarum frondibus coopertas. In Vrbe Porne. xx. millia domorum eſſe certum habetur. Vxores ducunt quot alere poſſunt. Cibo utuntur quem aut aucupium aut piſcatio præbet. Panem ex Oriza conficiunt, Potum ex liquore, qui de conciſis Palmarum ut diximus, ramis ſtillat. Alii mercaturam in propinquis inſulis faciunt, ad quas Iuncis deferuntur. Alii uenationi,

alii Piſcationi, alii Agriculturæ ſtudent. Veſtes habent ex Goſſampino, Animalia fere etiam omnia quæ apud nos ſunt, præter Oues, Bouem & Aſinum. Equi tamen perexigui, & exiles ſunt. Camphoræ, Gingiberis, Cynnamomi magnus apud eos prouentus. Inde noſtri rege illo Salutato, & muneribus condonato, ad Moluccas tēdunt, quæ illis ab eodem Rege commonſtratæ fuere. Veniunt ad littora inſulæ, ubi Margaritas magnitudine ouorum Turturum, aut aliquando Gallinarum intelligunt, quas tamen non niſi in altiſſimo æquore expiſcari poſſunt. Noſtri huiuſmodi Vnionem non attulere, ꝙ anni tempus illarum piſcationem non præbebat, cœpiſſe tamen ea in regione Oſtream atteſtantur, cuius Caro ſeptem ſupra quadraginta librarum eſſet. Hinc facile crediderim tantæ magnitudinis Margaritas illic reperiri, cum ſatis conſtet Vniones Concharum partem eſſe, Et ne quicquam prætermittam conſtanter noſtri aſſerunt narrauiſſe Inſulanos, Porne Regem geſtare in Diademate Vniones duos oui anſerini magnitudine, hinc ad inſulam Gilonem uentum eſt, Vbi homines conſpexere Auriculis longis atque adeo pendulis ut humeros attingerent, quæ cum admodum admirarentur noſtri, ab indigenis intelligunt non longe diſtare aliam inſulam, Vbi homines eſſent nō ſolum pendulis ſed adeo latis, amplisque Auriculis, ut cum ex uſu eſſet, altera eorum uniuerſum caput, contegerent. Noſtri autem qui non monſtra ſed aromata quærerent, omiſſis nugis, recta ad Moluccas tendunt. Octauo menſe poſtquam præfectus eorum Magellanus in Mauthan occubuerat, ab eis repertæ ſunt inſulæ.

Sunt numero quinq;, Taranthe, Muthil, Thedori, Mare, & Mathien nũcupatæ, tum citra, tum ultra, tum etiam ſub ipſa æquinoctiali ſitæ. Alia Gariophilum, Alia Myriſticam nucem, Alia Cynnamomũ gignit. Vicinæ ſunt omnes, ſed paruæ atq; anguſtæ admodum. Reges illarum paucis ante annis immortales animas eſſe credere cœpere, haud alio argumẽto ducti quam quod Auiculam quã dam pulcherrimam, nunq̃ terræ, aut cuiq̃ aliæ rei quæ in terra eſſet, inſidere ſolitam animaduerterent, Sed aliquando ex ſummo æthere exanimem in humum decidere. Et cum Mahumetani, qui commercii cauſa ad eos cõmearent, hanc auiculam in Paradiſo ortam, Paradiſum uero locum animarum quæ uita functæ eſſent, atteſtarẽtur, Induerunt hi Reguli Mahumetis ſectam, q hæc de hoc animarum loco mira polliceret. Auiculam uero Manuccodiata appellauerunt, quam adeo iuſte, ſancte, religioſeq; habẽt, ut ſe ea reges in bello tutos exiſtiment, etiã ſi ſuo more in prima acie collocati fuerint. Plebei autem Caphre ſunt, & eiuſdem fere moribus, & inſtitutis, quibus inſulanos Pome oſtendimus. Sunt autem egentes admodum, ut pote apud quos nihil præter Aromata proueniunt, quæ cum uenenis, Arſenico, & Mercurio ſublimato uulgo appellatis, ac linteis, quibus ut plurimum ueſtiuntur, libenter commutant. inquem uero uſum his uenenis utantur, Nondum ſatis compertum eſt. Viuunt pane Saga & piſcibus ac nõnunq̃ pſitacis. latent Tuguriolis demiſſis admodum. Quid multa? Omnia apud hos humilia, & ſordida præter pacem, otium & Aromata. Quorum alterum & quidem pulcherrimum, ſummumq; bonum, ingens mortalium iniquitas ex hoc noſtro Orbe relegaſſe ad

legaſſe ad

legaſſe ad eos uidentur. Aromata uero tum auaritia, tum inſatiabilis gulæ auiditas, nos in ignoto etiam orbe illorum quærere cogit, Adeo hominum proteruia, ſalubria quæq; haud longe ſatis nequit protendere, neq; quæ luxus & libidinis appetere. Noſtri uero Moluccarum ſitu diligenter inſpecto, & cuiuſq; inſulæ prouentibus, præterea Reguloꝝ moribus exploratis, ad Thedori accedunt, ꝗ hanc copia Gariophili cæteris antecellere, Regem uero prudentia, & humanitate reliquis regibus præſtare, intelligebant. Paratis itaque muneribus in terram deſcendunt, ac Regem ſalutant, præbentq; munera, tanquam a Cæſare miſſa. Ille muneribus acceptis, benigne in cœlum ſuſpiciens, iam inquit Biennium agitur, Quum uos a maximo Rege, ad inquirendum has terras dimiſſos, e ſyderum ratione cognoui. Quare aduētus ueſter, tanto mihi gratior, iucundiorq; eſt quanto Aſtrorum ſignificatione diutius mihi præſcitus fuit. Et cum nihil huiuſmodi euenire ſcio quod non iam diu fatorum, & ſyderum decreto ſtatutum ſit, non is ero, qui aut fatis, aut ſyderum ſignificationi aduerſari moliar, ſed uolens libenſq; poſt hac depoſito Regio faſtigio me tantū Regis ueſtri nomine, huius Inſulæ procurationem gerere exiſtimabo. Quare naues in portū ſubducite, & reliquos ſocios in terram tuto deſcendere iubetote, Vt nūc tandem poſt tā lōgam maris iactationem totq; rerum pericula ſecure terræ benignitate frui, & corpora curare poſſitis, Neque aliud exiſtimate quā uos ī Regis ueſtri regnū uenire. His dictis, depoſito Diademate ſingulos amplectiť, & q̄ terra illa alimenta habebat, afferri iubet. Noſtri hac re lætati ad ſocios redeunt, ac quæ acta ſunt, renuntiant. Hi hac re

gis comitate & beneuolētia lætati Inſula potiuntur, Vbi cum aliquot diebus & regia munificentia fuiſſent recreati, Inde ad reliquos reges legatos mittunt ad inſularũ copias explorandas, & Regulorũ animos conciliandos. Tarãthe proxima erat, & hæc quoq; minima eſt inſula, quippe quæ paulo ultra Sex milliariorum Italicorũ ambitum habet. Eſt hic proxima Mathiē & ea exilis. Hæ tres Gariophili magnam copiam gignunt ſed longe uberiorem in quartum annũ. Arbores hæ nō niſi abruptis rupibus prouenire ſolent, & ita denſantur ut plerunq; lucum faciant. Arbor hæc tum foliis, tum craſſitudine, tum ipſa etiam altitudine lauro ſimillima eſt. Gariophilum quod uulgo a ſimilitudine clauium nominant, naſcitur ex ſummis ſingulis ramuſculis, Corolla primum, tum in eo flos, haud alius quam mali aurei prodit, acieſq; ſeu cuſpis ipſi Gariophili ſummo ſtipiti inſidet, donec paulatim in longum exurgens, mucronem efficit. Rubeſcit primum, mox ſole toſtũ nigreſcit. Huius arboris ſyluas inter ſe, & quemadmodum nos Vineas, indigenæ partitas habent. Gariophilum Syris condunt, donec alio a mercatoribus transferatur. Quarta Inſula Xluthil haud cæteris maior. Hæc Cynnamomum gignit. Arbor hæc ſurculoſa, & alioqui ſterilis, ſiccitate gaudēs, ſimillima eſt arbori, quæ malum fert punicum, huius cortex ad ſolis calorem dehiſcēs a ligno auellitur, & paululum ad ſolem detoſtus fit Cynnamomum. Huic propinqua alia eſt inſula quæ Badã appellatur Moluccenſib. inſulis maior amplior q;. in ea myriſtica nux naſcit̃, cuius arbor Procera, ampla q; eſt, arbori, quæ Nucem Iuglandem fert, admodum ſimilis, neque hæc nux aliter quam Iuglans producitur, gemino protecta

operimeuto,puluinati primum calicis,ſub hoc tenuis mē brana,quæ reticulatim nucē ampleƈtitur, Hæc apud nos Muſcatæ flos,ab Hiſpanis macis uocatur,nobile atque ſa lubre aroma. Alterum operimentum ligneum eſt puta-men ut Auellanæ,Cui, quam diximus,ipſa nux ineſt mu-ſcata.Gingiber uero paſſim in ſingulis inſulis huius Archi pelagi naſcitur. Aliud ſeminatum,aliud ſponte prouenit, Sed quod ſeminatur nobilius eſt. Herba ſimilis illi quæ Crocū fert, & eo modo eius radix fere naſcitur quæ Gin giber eſt. Noſtri ab regulis ſingulis benigne ſuſcepti fue re.Et exemplo regis Thedori ſeſe Cæſaris imperio ultro ſubm iſere.at hiſpani qui non niſi unam atque alteram ha berēt nauim, ſtatuere de ſingulis quidem aliquid afferre, ſed naues Gariophilo onerare, ꝙ huius,anno illo uberior prouentus fuiſſet, & huius generis aromatis maiorem co piam naues ferre poſſent.impletis itaque Gariophilo naui bus & litteris muneribuſq; a regibus ad Cæſarē acceptis diſceſſum parāt. litteræ plenæ fidei,atq; obſeruātiæ,mu nera erant enſes Indici alia que id genus,ſed præcipuum donum Manucca diƈta,hoc eſt Auicula illa Dei qua ſe in prælio tutos inuiƈtoſq; putant. harū quinq; fuere miſſæ. Vnā impetraui a præfeƈto nauis,quam.R.D.T. mitto nō quod ſe ea ab inſidiis & ferro tutam putet,ut illi perhibēt ſed quod eius raritate & pulchritudine deleƈtetur. Mitto quoque & Cynnamomi & muſcatæ & Gariophili ali-quid ut cognoſcat noſtra aromata iis quæ Veneti & Por gallen̄.afferunt,no biliora,recentioraq;. Noſtri dū ex The dori ſoluiſſent,ecce altera nauis & maior quidē, uicio fra ƈta aquā hauſit,ita ut ad Thedori regredi neceſſum fuerit. Hiſpani dum hoc incommodum non niſi magno nego

tio, & in multorum dierum ſpatio poſſe tollere animad uerterent, Conuenere Vt altera nauis ad promontorium Cattigaræ inde per altum quam longe poſſet, a, littori/ bus inde ueheretur, ne a Portugallenſibus conſpici poſ/ ſet, donec promontorium Africæ quod ultra Capricor/ ni tropicū protendit, & cui Bonæ ſpei portugallenſes no men indidere, in conſpectum ueniret, quod inde haud difficilis in Hiſpaniam eſſet nauigatio, altera uero nauis, cum primum refecta rurſus per archipelagus, uaſtumque illum oceanum ad littora illius Continentis quam ſupra memorauimus, Curſum caperet, donec eam oram repe/ riret, que e regione Danenis eſſet, Vbi anguſto admo/ dum terræ ſpatio, Auſtrale illud mare ab occidentali in quo caſtellanorum ſunt inſulæ, diſiungitur. Soluit itaque denuo ex Thedori nauis altera & citra æquinoctialem ad duodecim gradus uecta Promontorium Cattigaræ quod Ptolemæus longe etiam ultra æquinoctialem pro tenſum arbitratus eſt, non inuenere. Sed poſtquam ingens maris ſpatium demenſæ eſſent, ad Promontorium bo/ næ ſpei, Inde ad inſulas Heſperidum delati ſunt. Et cum hæc nauis hac nauigatione concuſſa aquam admitteret, Non potuere nautæ quorum iam multi etiam rerum & nauigationis incommoditate perierant, exhauriendæ ſen tinæ ſatagere. Qua propter in unam inſularum quæ. S. Ia cobi nuncupatur, deſcenderunt ut ſeruos emerent. No/ ſtri autem dum pecuniam nautarum more non haberent, Gariophilum pro ſeruis offerunt. Qua re per portugallen ſem qui in illa inſula magiſtratū gerit intellecta, tredecim ex noſtris in uincula coniecti ſunt, reliqui, qui numero de cem & octo erant, hac rei nouitate territi. dimiſſis ſociis

19

continue in Hiſpaniam tendunt,quo.xvi.menſe poſtquã ex Thedori diſceſſere,ſalui atque incolumes.vi.Septembris ad portum Hiſpali propinquum peruenere, Digniores profecto Nautæ qui Aeterna memoria celebrentur, Quam qui cum Iaſone ad colchidem nauigarunt Argonautæ . Nauis autem ipſa multo dignior ut inter Sydera collocetur,quam uetus illa Argo. hæc nanque ex Græcia duntaxat per Pontum uecta eſt, Noſtra uero ex Hiſpali auſtrum uerſus, Indeque per uniuerſum Occidentem, perq; inferius Hemiſphærium in Orientem penetrans rurſum in Occidentem remeauit.

R O M A E
IN AEDIBVS .F.
MINITII CALVI
ANNO .M.D.XXIII
MENSE NOVEMBRI.

1142.19

Z

99962304

Mc